

Recension

Carl-Gustav Lindén

Journalistiken som ideal

Hovden, Jan Fredrik; Nygren, Gunnar & Zilliacus-Tikkanen, Henrika (2016) *Becoming a Journalist: Journalism Education in the Nordic Countries*. Nordicom, Göteborg.

Journalistutbildningen ska svara på många utmaningar. Nya journalister förväntas behärska en stor mängd digitala arbetsredskap, inklusive analys och visualisering av data och förståelse av algoritmer. De måste kunna rapportera i realtid i alla format. Därtill förväntas de ha substanskunskap om hur samhället fungerar inklusive kommun, ekonomi, rättsprocesser och globala frågor.

Där tar den pedagogiska utmaningen inte slut. De fasta anställningarna är snart ett minne blott. Studenterna ska därför bli nätverkare, entreprenörer och varumärkesexperter som skapar sina egna arbetsplatser. Ena dagen går jobbet kanske ut på att skriva pressmeddelanden eller skapa branded content för sina uppdragsgivare, ett arbete som står helt i strid med vad studenter lär sig om textreklam under journalistutbildningen. Nästa dag drygar de kanske ut sina inkomster med crowdfunding för att finansiera journalistik de känner äkta passion för, från dokumentärfilmer till grävande journalistik.

På redaktionerna har journalisterna befunnit sig i trygghet, bakom en brandsäker mur, i stort sett onåbara för kommersiellt tryck. Nu är de tvungna att hitta och vårda sin egen publik. Detta innebär att de behöver utnyttja avancerad analys av användardata och webbtrafik för att förstå och skapa ett sådant engagemang som kan medföra konvertering av gratisbesökare på nyhetssajter till betalande kunder. Traditionellt har journalister hållit publiken på armlängds avstånd med motiveringen att detta handlar om mer eller mindre galna människor (Wahl-Jorgensen 2007), en syn många fortfarande hittar stöd för i de digitala kommentarsfälten. Nu är det ändå allt mer läsarintäkterna som avgör om journalisterna får någon lön.

Förändringsbehovet inom journalistiken är i sig inget nytt, inte heller att utbildningen måste göras om. Det är fortsättningen på en debatt som pågått i snart hundra år (Mensing 2010). Och som följer samma logik som tidigare tekniksprång i mediehistorien.

Av dessa orsaker är antologin *Becoming a Journalist: Journalism Education in the Nordic Countries* (Nordicom 2016) väldigt välkommen. Redaktörerna Jan Fredrik Hovden, Gunnar Nygren och Henrika Zilliacus-Tikkanen har sammanställt tjugo texter om journalistutbildningens historia och nuläge i de nordiska länderna. Tack vare det

flera decennier långa samarbetet mellan nordiska journalistutbildningar – det nordiska nätverket för lärare startades redan 1963 – och enkätdata från Hovdabrekkastudien som kartlägger attityderna hos femtusen studerande åren 2005–2012 är Nordens journaliststuderande troligen världens mest analyserade.

Boken visar att de nordiska journalistutbildningarna, med vissa variationer, ser ganska likadana ut. Texterna genomsyras av en normativ syn, uppfattningen att en kritisk och ifrågasättande journalistik är förutsättningen för att vi på det hela taget ska ha demokrati och fungerande samhällen i Norden. Redaktörerna konstaterar att här finns en nordisk modell som bygger på liknande samhälls- och mediesystem och utbyte av lärarkunskap. Den stora skillnaden, visar Elin Gardeströms kapitel, är kanske tidpunkterna för akademiseringen eftersom universitetsintegreringen infördes redan 1960 i Finland men först 1994 i Norge och 1998 i Danmark.

Den till synes eviga diskussionen om balansen mellan akademiska ambitioner och färdigheter (Reese 1999) – teori mot intuitiv kunskap (tacit knowledge), abstraktion mot konkretism – fortsätter trots det. Journaliststuderande förutsätts lära sig intervjua och ställa kritiska frågor, skriva lättillgängliga och engagerande texter, sätta rubriker och välja bilder som lockar, redigera radio- och tv-inslag. Samtidigt bör de kunna tänka reflexivt om journalistikens och mediernas institutionella plats i samhället.

Skolorna går i första hand in för att studenterna ska få praktiska färdigheter som de kan pröva under sina praktikperioder och samtidigt få någon form av akademisk medvetenhet. Studenterna förutsätts studera för att bli anställningsbara. Det är fortfarande redaktionen som är normen för journalistiskt arbete. Profession och ideal, normer och värderingar återkommer ofta i kapitlen, till exempel i form av analyser av den socialiseringsprocess som tar vid när journaliststuderande åker ut på praktik där de likt lärlingar möter den redaktionella verkligheten. Denna akademisk-praktiska hybridmodell, utgående från skolornas strävan efter professionell status och medieföretagens behov av flexibel personal med mångkompetens, är väl analyserad i boken.

Är journalistiken alltså en profession? De flesta av texterna i boken tycks utgå från det trots att yrket i sig inte bygger på vetenskaplig kunskap. Journalistiken är ett yrke med hantverksmässiga drag som studenter tar till sig medan de genomför olika uppgifter. De lär sig i jobbet. Journalistiken är också ett kall, trots att passionen som personlig drivkraft är utesluten forskningen om journalistik, eventuellt med undantag för opinions- och kulturjournalistik (Pantti 2010). Ändå är det kreativitet, skrivglädje och socialt engagemang som driver unga människor att bli journalister. Journalisterna har världens intressantaste jobb. Tills passionen tar slut och det inte längre känns så. Som Gunilla Hultén och Antonia Wiklund förklarar i sitt kapitel kommer besvikelsen kanske för första gången när berättaridealet konfronteras med den snabba låg-kreativa produktionstakten på redaktionerna.

Det känns något förvånande hur lite bokens författare intresserar sig för jämförelser med andra yrkesgrupper eller pedagogik inom andra studieområden. Det kan ha att göra med det faktum att många lärare och forskare själva har en bakgrund inom journalistiken och kanske delar en stark men exkluderande yrkesidentitet. Likaså tycks det finnas en beröringsskräck gentemot den tvärvetenskapliga professionsforskningen, trots att den också undersöker spänningen mellan yrke, profession och utbildning. Journalistutbildningen framstår i boken som en sluten värld utan kontakt med omvärlden. Det är bara Gitte Gravengaard och Lene Rimestad som

knyter an till mer allmängiltig forskning om socialisering och professioner. Är journalisterna faktiskt så unika att de inte får eller kan jämföras med andra yrken? Journalister tenderar att uppfatta sig själva som mer betydelsefulla och intressanta än vad som är fallet hos allmänheten och forskarna kanske delar den uppfattningen.

Tecken på krismedvetande och pedagogiskt nytänkande skymtar fram i boken. Det prövas en del nytt vid universitet och högskolor, framför allt på övningsredaktioner och under projektarbeten. Astrid Gynnild hänvisar till experiment med nya metoder för återkoppling, peer-to-peer-informal feedback (PIF), som ett sätt att höja kapaciteten för livslångt lärande och hantera osäkerhet i yrkeslivet. En av de viktigaste egenskaperna studenter behöver är insikter i hur de utvecklar ett personligt lärande, vilket i sin tur kräver att journalistlärarna satsar ännu mer på formativ än summativ bedömning, och handledning och mentorskap snarare än föreläsningar och boktenter. Hilde Kristin Dahlstrøm tar förtjänstfullt fasta på utmaningen med att koppla samman praktik med problembaserat lärande. Några andra exempel på pedagogiskt nytänkande inom journalistutbildningen är däremot svårare att finna.

Det finns fortsättningsvis ett tryck från arbetsgivarnas sida att skolorna ska leverera utbildade journalister med mångsidig teknisk kompetens och substanskunskap. Arne Krumsvik noterar att med ett marknadsorienterat perspektiv kan ämnen som globalisering, jämställdhet, yttrandefrihet och presshistoria gärna plockas bort. Arbetsgivarna anser däremot att studenterna fortfarande borde tillgodogöra sig klassiska journalistiska färdigheter som källkritik och ifrågasättande av maktstrukturer, språkkänsla, förståelse för hur samhället fungerar och dessutom kunskap i att använda flera distributionskanaler för innehåll.

Som analys av institutionell utveckling och genomgång av var de nordiska journalistiskolorna befinner sig är boken alldeles utmärkt. Det är också bra att den rika nordiska forskningen i ämnet journalistutbildning nu samlas på ett ställe.

Litteratur

- Mensing, Donica (2010). Rethinking (again) the Future of Journalism Education. *Journalism Studies* Vol. 11, Issue. 4
- Pantti, Mervi (2010). The value of emotion: An examination of television journalists' notions on emotionality. *European Journal of Communication* 25.2 (2010): 168-181.
- Reese, Stephen D. (1999). The progressive potential of journalism education recasting the academic versus professional debate. *The Harvard International Journal of Press/Politics* 4.4 (1999): 70–94.
- Wahl-Jorgensen, Karin (2007). *Journalists and the Public: Newsroom Culture, Letters to the Editor, and Democracy*. Cresskill, N.J: Hampton Press.